

Установа “Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры”

Філіял “Літаратурны музей Максіма Багдановіча”

Артыкул

“Старэйшы брат паэта”

Аўтар:
вядучы навуковы супрацоўнік
навукова-асветніцкага аддзела
Мышкавец Ірына Вітальеўна

Мінск 2020

6 сакавіка спаўняецца 130 гадоў з дня нараджэння Вадзіма Адамавіча Багдановіча. Імя яго узгадваецца ў звязку з малодшым братам, беларускім паэтам Максімам Багдановічам. Ролю старэйшага брата ў станаўленні пісьменніка і грамадзяніна нельга недаацэньваць. Менавіта таму супрацоўнікі музея працягваюць пошукі матэрыялаў, звязаных з В. Багдановічам, даследуюць матэрыялы, якія захоўваюцца ў фондах розных музеяў і архіваў.

Пра Вадзіма Багдановіча вядома досыць многа, дзякуючы, у першую чаргу, бацьку, які ва ўспамінах пра паэта прыводзіць таксама звесткі пра іншых членаў сям’і. Адам Ягоравіч неаднаразова ўзгадвае сына ў лістах да жонкі, называе яго пяшчотна “Вадзімчык”, клапаціцца пра здароўе, прыводзіць цікавыя слоўцы дзіцёнка, напрыклад, “усё” (пры тым, што сям’я рускамоўная). Пра тое, што Вадзім у дзяцінстве быў вельмі актыўным, сведчаць лісты Марыі Багдановіч з вёскі Вязе.: “сёння пад вечар злавіла за вёскай на выгане” (24 красавіка), “Вадзім так да ўсяго прыглядаецца, а пытанням няма канца”, “як толькі дзень настае – так з вясковымі хлопчыкамі і пайшоў на выган” (3 мая). Яны адпачывалі тут вясной-летам 1895 года, калі хлопчыку было крыху больш за пяць гадоў.

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча захоўваюцца лісты Вадзіма, напісаныя ім у 7 і 10 гадоў, адрасаваныя стрыечнай сястры Веры Гапановіч. Лісты ўражваюць і думкамі, і стылем аўтара: “Мілая сястрыца Вера. Віншую цябе з днём анёла. Мы ўсе здаровы. Максім і Лёва табе кланяюцца і віншуюць. У нас, у Ніжнім, быў кірмаш, з усёй Расіі тавару навезена на продаж...” (14 верасня 1897 г.). Фраза з іншага ліста ад дзесяцігадовага аўтара сведчыць пра яго лідэрскія рысы характару: “Я бароўся з татарынам, а татарыну было 12 і я яго пабароў...”. Зразумела, гэта была не звычайная дваровая дзіцячая бойка, а адна з татарскіх забавак (і адначасова метада выхавання). Адзначым смеласць Вадзіма, які выйшаў на “бой” з супернікамі старэйшым за сябе, і, напэўна, больш вопытным. Адчуваем разам з хлапчуком і радасць перамогі!

Здача экзаменаў для паступлення ў Ніжагародскую мужчынскую гімназію – яшчэ адна перамога Вадзіма Багдановіча. Грунтоўная падрыхтоўка з дапамогай бацькі, шырокі круггляд дапамаглі хлопчыку здзівіць на ўступных экзаменах гімназічнага выкладчыка. Па ўспамінах, дзесяцігадовы Вадзім “стаў распавядаць пра паходы Аляксандра Македонскага, аб утварэнні і распадзе яго дзяржавы, аб царствах, аб элінізацыі Усходу”. Праўда, пазней інтарэс да вучобы знік, на першы план выйшла грамадская і палітычная, калі можна так сказаць, дзейнасць. Вадзім прымае актыўны ўдзел у падзеях, якія адбываюцца ў Ніжнім Ноўгарадзе пад час першай рускай рэвалюцыі. Адам Багдановіч згадвае, што сын “цалкам захоплены рэвалюцыйным рухам”, на мітынгх, сходках у гімназіі і па-за ёй выступае як таленавіты аратар.

Невядома, як склалася б палітычная кар’ера Вадзіма Багдановіча, калі б не спадчынная хвароба – сухоты. Дакументы, выяўленыя супрацоўнікамі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Цэнтральным архіве Ніжагародскай вобласці, сведчаць, што стан здароўя старэйшага сына пагаршаўся. І бацька з гэтай нагоды ў распачы: з аднаго боку, яму хацелася, каб сын працягваў

гімназічнае навучанне, не губляючы ні года, з другога боку, ен клапаціўся пра здароўе юнака. Пры паступленні ў VII клас у жніўні 1906 года Вадзім не здаў экзамены па лацінскай мове і матэматыцы. На падставе медыцынскага сведчання аб стане здароўя, разгледжанага на пасяджэнні Педагагічнага савета 8 жніўня 1906 года, прынята рашэнне адкласці іспыты на некалькі дзён – “да яго выздараўлення”. З пратакола наступнага Педсавета становіцца зразумела, што юнак на іспыты не з’явіўся.

Яшчэ некалькі разоў уздымаецца пытанне, крайнім тэрмінам здачы экзаменаў прызначаецца 7 кастрычніка 1906 года. А 31 кастрычніка таго ж года тытулярны саветнік Адам Багдановіч падае прашэнне на імя дырэктара: “Хваравіты стан майго сына, вучня VI кл. Вадзіма, не дазволіў яму трымаць экзамены ў VII кл. па лацінскай мове і матэматыцы. У дадзены час стан яго здароўя настолькі незадавальняючы, што, згодна з меркаваннем дактароў, я лічу неабходным забраць яго часова з гімназіі для папраўлення здароўя і падрыхтоўкі да экзаменаў”. Адам Ягоравіч хадайнічае аб адтэрміноўцы іспытаў да вясны будучага года, альбо “на максімальны тэрмін”, і просіць аб выдачы адпускнога білета Вадзіму Багдановічу для пражывання ў г. Коўна да 1 лютага 1907 г. (пратакол ад 9 лістапада 1906 г.). У сакавіку 1907 года члены Педагагічнага савета гімназіі прымаюць рашэнне: працягнуць тэрмін адпускнога білета ў Коўна да 1 мая, акрамя таго, у сувязі з тым, што Вадзім Багдановіч не наведваў гімназіі ў 1906-1907 гг. і не меў балаў па ніводным прадмеце, падвергнуць яго іспытам па ўсіх прадметах.

Вядома, што для лячэння сухотаў дзяцей і ўласнай прафілактыкі А. Багдановіч некалькі разоў выязджаў на адпачынак, у прыватнасці, усе разам ездзілі ў Белебей. Горад выбраны наўмысна, тут жыві знаёмы – доктар Іван Сямакін. Можна прапанаваць версію, чаму глава сям’і выбраў Коўна: у гэтым губернскім горадзе жыві Сямён Герасімавіч (па іншых звестках – Геранімавіч) Гарбачык, знаёмы Адама Багдановіча. Пра тое, што Вадзім быў у Коўна, сведчыць яго ліст да С.Гарбачыка (захоўваецца ў музеі Максіма Багдановіча ў Гродна). На канверце пазначаны адрас: Коўна, вуліца Садовая, дом Кармялоўскага. Памятная кніжка Ковенскай губерні на 1907 год пацвярджае, што гэта адрас пражывання калежскага сакратара Гарбачыка Сямёна Герасімавіча. У Коўна прыехаў, верагодна, у 1891 годзе, працаваў на пасадзе старшага настаўніка мясцовага Старагародскага прыхадскога вучылішча. Скончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, праваслаўнага веравызнання, халасты, з 1885 г. на службе. С. Гарбачык – гласны Ковенскай гарадской думы, бібліятэкар Ковенскага аддзела Рускага таварыства аховы народнага здароўя, член Камісіі народных чытанняў.

Сямён Гарбачык старэйшы за Вадзіма Багдановіча, ліст напісаны з павагай, але “на роўных”, тэкст даволі аптымістычны: “У Ніжні дабраўся без прыгод, жывы, здаровы, вясёлы”. Напісаны жыва, з пачуццём гумару, абмяркоўваецца пажар, які адбыўся ў адсутнасць гаспадара. Узгадваюцца некаторыя знаёмыя Вадзіма, на жаль, у большасці падаюцца толькі імёны – Агата, Фёдар, Леанід, два Вячаславы, Канстанцін, сям’я Адамовічаў. Можна

зробіць некаторыя вывады пра інтарэсы старэйшага брата Максіма, юнак патрабуе каб Вячаслаў “малодшы” тэрмінова выслаў “Новое слово” і “Научное обозрение”. “Новое слово” – штотыднёвы грамадска-літаратурны ілюстраваны часопіс, выходзіў у Маскве з 1906 года, “Научное обозрение” – штотыднёвы навуковы часопіс, публікаваў матэрыялы, звязныя з дакладнымі навукамі, прыродазнаўствам і гісторыяй, а ў дадатках – пераклады твораў Ч. Дарвіна, К. Маркса, Ф. Энгельса. Па ўспамінах зводнага брата Паўла Багдановіча, Вадзім займаўся публіцыстыкай, яго артыкулы захоўваліся ў сямейным архіве і згарэлі ў 1918 годзе. Магчыма, прагрэсіўна настроены юнак не толькі чытаў гэтыя часопісы, але і супрацоўнічаў з імі. Яшчэ аднаго з ковенскіх знаёмых, Леаніда, Вадзім просіць тэрмінова выслаць яго каталогі.

Адпачынак і лячэнне ў Коўна дапамаглі Вадзіму Багдановічу толькі на некаторы час, 9 красавіка 1908 года яго жыццё скончылася. Зводны брат Павел Багдановіч узгадваў, што вестка аб смерці юнака ўразіла ніжагародскую моладзь. Паліцыя, якая баялася гімназічных хваляванняў, загадала хаваць яго ноччу, таму на пахаванні нікога з родных, акрамя бацькі, не было. Магіла не захавалася, па ўспамінах Паўла, на тым месцы засталіся толькі два дрэвы, сімвалы кароткага, але яркага жыцця Вадзіма Багдановіча.

Фотадымкі з фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча:

1. Максім і Вадзім Багдановічы, г. Гродна, 1893 г.
2. Вадзім Багдановіч, г. Ніжні Ноўгарад

